

—
Верховний
Суд

ДАЙДЖЕСТ
судової практики
Великої Палати
Верховного Суду

Рішення, внесені до ЄДРСР
за період із 01.09.2021 по 31.10.2021

Зміст

1. Справи, розглянуті з підстав існування виключної правової проблеми	4
1.1. Господарська юрисдикція	4
2. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висловленої раніше позиції Верховного Суду України	8
2.1. Адміністративна юрисдикція	8
3. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висловленої раніше позиції Верховного Суду	16
3.1. Господарська юрисдикція	16
4. Справи, розглянуті з підстав необхідності визначення юрисдикції	23
4.1. Справи, які підлягають розгляду в порядку господарського судочинства	23
5. Справи, прийняті до провадження Великою Палатою Верховного Суду	26
6. Справи, повернуті Великою Палатою Верховного Суду на розгляд касаційних судів	33

Перелік уживаних скорочень

ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ВСУ	– Верховний Суд України
КАС ВС	– Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КЦС ВС	– Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду
КАС України	– Кодекс адміністративного судочинства України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ЗК України	– Земельний кодекс України
КПК України	– Кримінальний процесуальний кодекс України
КУзПБ	– Кодекс України з процедур банкрутства
ЦК України	– Цивільний кодекс України
ЦПК України	– Цивільний процесуальний кодекс України

1. Справи, розглянуті з підстав існування виключної правової проблеми

1.1. Господарська юрисдикція

Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, не наділене повноваженнями здійснювати реалізацію майна (активів), на яке накладено арешт у кримінальному провадженні і яке передано агентству в управління як речовий доказ згідно зі статтею 100 КПК України без вказівки про передачу такого доказу саме для реалізації.

Земельна ділянка не належить до видів майна, які можуть бути передані Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, згідно зі статтею 100 КПК України для реалізації як речові докази на підставі ухвали слідчого судді.

У разі порушення відповідних вимог ефективним способом захисту прав власника земельної ділянки є витребування земельної ділянки у її покупця, а не визнання недійсними електронних торгів, а також укладеного на їх підставі договору купівлі-продажу земельної ділянки

5 жовтня 2021 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Пелучо» на постанову Північного апеляційного господарського суду від 14 липня 2020 року у справі за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «С.П.Т.» до Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, Товариства з обмеженою відповідальністю «Пелучо», Державного підприємства «СЕТАМ» про визнання недійсними результатів електронних торгів, визнання недійсним договору купівлі-продажу, витребування земельної ділянки, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

18 березня 2013 року ТОВ «С.П.Т.» набуло право власності на нерухоме майно – Земельну ділянку, право власності на яку посвідчується Державним актом на право власності.

У ході досудового розслідування у кримінальному провадженні, відомості про яке 1 листопада 2016 року внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками вчинення кримінальних правопорушень, передбачених частиною п'ятою статті 191, частиною третьою статті 369, частиною другою статті 364 КК України, з метою збереження, запобігання подальшому перепродажу, зміні території та складу майна ухвалою слідчого судді Приморського районного суду міста Одеси від 1 березня 2019 року у справі №522/25776/16-к накладено арешт на три земельні ділянки, в тому числі на Земельну ділянку.

Ухвалою слідчого судді Приморського районного суду міста Одеси від 5 квітня 2019 року у справі № 522/25776/16-к визначено порядок зберігання речових доказів

у кримінальному провадженні шляхом передачі у порядку та на умовах, визначених статтями 19, 21 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» (далі – Закон про АРМА) в управління майна, на яке ухвалою слідчого судді від 1 березня 2019 року у справі № 522/25776/16-к накладено арешт.

У межах проведення процедури управління майном Агентство прийняло рішення про передачу Земельної ділянки для реалізації на електронних торгах.

3 липня 2019 року ДП «СЕТАМ» провело аукціон з продажу Земельної ділянки, переможцем якого оголошено ТОВ «Пелучо», з яким було укладено Договір купівлі-продажу земельної ділянки та підписано акт приймання-передачі об'єкта нерухомого майна.

Ухвалою Одеського апеляційного суду від 30 серпня 2019 року скасовано ухвалу про арешт з підстав істотного порушення слідчим суддею вимог кримінального процесуального закону.

Ухвалою Вищого антикорупційного суду від 13 березня 2020 року арешт на спірну Земельну ділянку, накладений ухвалами слідчого судді Приморського районного суду м. Одеси, скасовано в частині порядку зберігання земельних ділянок, шляхом їх передачі в управління Агентству.

Позивач зазначав, що належна йому Земельна ділянка реалізована Агентством за відсутності ухвали слідчого судді або суду про передачу активів для реалізації та без згоди власника цієї ділянки, що є порушенням частини п'ятої статті 21 Закону про АРМА, враховуючи також те, що Земельна ділянка не входить до переліку майна, визначеного частиною четвертою цієї статті, що виключає можливість її реалізації Агентством.

ОЦІНКА СУДУ

Першорядне правове питання, яке виникло у цій справі, стосується того, чи мало право Агентство здійснювати реалізацію (продаж) Земельної ділянки, на яку ухвалою слідчого судді накладено арешт у кримінальному провадженні та ухвалою слідчого судді в межах визначеного порядку зберігання речових доказів передано Агентству в управління.

Відповідно до частин першої, другої, абзацу першого частини третьої статті 21 Закону про АРМА управління рухомим та нерухомим майном, цінними паперами, майновими та іншими правами здійснюється Агентством шляхом реалізації відповідних активів або передачі їх в управління.

Водночас порядок зберігання речових доказів та документів в кримінальному провадженні визначений статтею 100 КПК України, частиною шостою якої передбачено, що речові докази, що не містять слідів кримінального правопорушення, у вигляді предметів, великих партій товарів, зберігання яких через громіздкість або з інших причин неможливо без зайвих труднощів або витрати по забезпеченню спеціальних умов зберігання яких співмірні з їх вартістю, а також речові докази у вигляді товарів або продукції, що піддаються швидкому псуванню, зокрема, передаються за письмовою згодою власника, а в разі її відсутності –

за рішенням слідчого судді, суду для реалізації, якщо це можливо без шкоди для кримінального провадження <...>.

Абзац сьомий частини шостої цієї статті визначає, що речові докази вартістю понад 200 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, якщо це можливо без шкоди для кримінального провадження, передаються за письмовою згодою власника, а в разі її відсутності – за рішенням слідчого судді, суду Агентству для здійснення заходів з управління ними з метою забезпечення їх збереження або збереження їхньої економічної вартості, а речові докази, зазначені в абзаці першому цієї частини, такої самої вартості – для їх реалізації з урахуванням особливостей, визначених законом.

На відміну від абзацу першого частини шостої статті 100 КПК України перелік майна, визначений статтею 21 Закону про АРМА, не є вичерпним.

Разом з тим, зазначена стаття 21 Закону про АРМА стосується загалом майна як активів, управління якими здійснює Агентство, та до яких належать кошти, майно, майнові та інші права, на які може бути накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави або які конфісковані за рішенням суду у кримінальному провадженні чи стягнуті за рішенням суду в дохід держави внаслідок визнання їх необґрунтованими.

Натомість абзац сьомий частини шостої статті 100 КПК України регулює збереження і реалізацію майна, яке є речовим доказом у кримінальному провадженні.

Аналіз наведених положень кримінального процесуального закону дає підстави для висновку, що норма абзацу сьомого частини шостої статті 100 КПК України розмежовує (1) передання речових доказів вартістю понад 200 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб Агентству для здійснення заходів з управління ними з метою забезпечення їх збереження або збереження їхньої економічної вартості та (2) передання речових доказів для їх реалізації.

При цьому, за змістом частини шостої цієї статті, для реалізації можуть бути передані речові докази, зазначені в її абзаці першому, тобто тільки речові докази, що не містять слідів кримінального правопорушення, у вигляді предметів, великих партій товарів, зберігання яких через громіздкість або з інших причин неможливо без зайвих труднощів або витрати із забезпечення спеціальних умов зберігання яких співмірні з їх вартістю, а також речові докази у вигляді товарів або продукції, що піддаються швидкому псуванню.

Земельна ділянка до таких видів майна не належить.

Отже, підставою для передачі Агентству активів, визначених частиною четвертою цієї статті 21 Закону про АРМА, для їх реалізації за відсутності згоди власника є відповідний процесуальний документ – ухвала слідчого судді або суду із зазначенням про передачу цих активів Агентству саме для їх реалізації.

Водночас Земельна ділянка була передана Агентству як речовий доказ згідно зі статтею 100 КПК України на підставі судового рішення – ухвали слідчого судді, яка не містила відомостей щодо передачі Земельної ділянки Агентству

для її реалізації, а визначала лише порядок зберігання її як речового доказу, на який накладено арешт у кримінальному провадженні, шляхом передачі цієї ділянки Агентству в управління відповідно до статей 19, 21 Закону про АРМА.

Враховуючи наведене, відсутні підстави для висновку про те, що спірна Земельна ділянка була передана Агентству за вказаною ухвалою слідчого судді саме для реалізації.

З огляду на наведене Велика Палата Верховного Суду вважає, що апеляційний господарський суд дійшов обґрунтованого висновку про те, що Агентство за наявності лише повноважень здійснювати заходи з управління активами – забезпечення їх збереження/збереження їхньої економічної вартості, визначені частинами другою, третьою статті 21 Закону про АРМА, які не передбачають можливості реалізації Земельної ділянки, незаконно та за відсутності належних повноважень прийняло рішення про передачу Земельної ділянки для реалізації на електронних торгах, що мало наслідком порушення прав Позивача як власника цієї ділянки.

Предметом поданого у цій справі позову є вимоги про визнання недійсними результатів електронних торгів, визнання недійсним договору купівлі-продажу майна, реалізованого на цих торгах за ухвалою слідчого судді щодо визначення порядку зберігання речових доказів, прийнятою в межах кримінального провадження, витребування Земельної ділянки.

Разом із цим, за змістом статті 658 ЦК України, право продажу товару, крім випадків примусового продажу та інших випадків, встановлених законом, належить власникові товару. Якщо продавець товару не є його власником, покупець набуває право власності лише у випадку, якщо власник не має права вимагати його повернення.

Отже, якщо продавець продав товар, який належить іншій особі на праві власності, і при цьому продавець не мав права його відчужувати, то покупець не набуває права власності на товар, крім випадків, коли власник не має права вимагати його повернення. Зокрема, якщо майно за відплатним договором придбане в особи, яка не мала права його відчужувати, про що набувач не знав і не міг знати (добросовісний набувач), власник має право витребувати це майно від набувача лише у випадках, встановлених статтею 388 ЦК України.

Таким чином, якщо позивач вважає, що покупець не набув права власності на отримане ним спірне майно, зокрема, тому, що покупець не є добросовісним набувачем, то він вправі скористатися передбаченими законодавством способами захисту права власності. Для застосування таких способів захисту немає потреби в оскарженні результатів електронних торгів або підписаного в подальшому договору купівлі-продажу.

З огляду на наведене задоволення заявлених позовних вимог про визнання недійсними результатів електронних торгів та визнання недійсним укладеного між Відповідачами Договору купівлі-продажу за їх наслідками не призведе до поновлення майнових прав Позивача, що свідчить про обрання неефективного способу захисту.

Дійшовши висновку про незаконність електронних торгів та відсутність правових підстав для укладення договору, враховуючи ту встановлену судами обставину, що згідно із записом в Реєстрі власником спірного майна зазначений Відповідач-2, апеляційний господарський суд міг виходити з того, що Земельна ділянка вибула з володіння Позивача, тому ефективним способом захисту порушеного права власності Позивача є витребування Земельної ділянки від Відповідача-2.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 5 жовтня 2021 року у справі № 910/18647/19 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100259273>.

2. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновків Верховного Суду України

2.1. Адміністративна юрисдикція

Велика Палата Верховного Суду відступила від правового висновку Верховного Суду України щодо можливості оскарження наказу про призначення перевірки з питань дотримання податкового законодавства після її проведення, визначивши, що в разі якщо контролюючий орган був допущений до проведення перевірки на підставі наказу про її проведення, то цей наказ як акт індивідуальної дії реалізовано його застосуванням, а тому його оскарження не є належним та ефективним способом захисту права платника податків, оскільки скасування наказу не може призвести до відновлення порушеного права.

Неправомірність дій контролюючого органу при призначенні і проведенні перевірки не може бути предметом окремого позову, але може бути підставою позову про визнання протиправними рішень, прийнятих за наслідками такої перевірки. Водночас підставами для скасування таких рішень є не будь-які порушення, допущені під час призначення і проведення такої перевірки, а лише ті, що вплинули або об'єктивно могли вплинути на правильність висновків контролюючого органу за результатами такої перевірки та, відповідно, на обґрунтованість і законність прийнятого за результатами перевірки рішення

8 вересня 2021 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Науково-виробниче підприємство «Квант сервіс» до Головного управління Державної фіскальної служби у Полтавській області про визнання протиправним та скасування наказу за касаційною скаргою Головного управління Державної фіскальної служби у Полтавській області (правонаступником якого є Головне управління Державної податкової служби у Полтавській області) на постанову Полтавського окружного адміністративного суду від 1 березня 2017 року та ухвалу Харківського апеляційного

адміністративного суду від 18 травня 2017 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У зв'язку з отриманням відомостей про винесення судового рішення про порушення провадження у справі про банкрутство юридичної особи – ТОВ «НВП «Квант сервіс» ГУ ДФС у Полтавській області видано наказ від 10 жовтня 2016 року № 1336 «Про проведення позапланової невіізної документальної перевірки ТОВ «НВП Квант сервіс».

Згідно із цим наказом призначено проведення невіізної документальної перевірки ТОВ «НВП Квант сервіс» з питань дотримання вимог податкового, валютного та іншого законодавства за період з 1 березня 2013 року по останній день проведення перевірки, правильності нарахування та обчислення єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за період з 27 квітня 2011 року по останній день проведення перевірки терміном 5 робочих днів з 17 жовтня 2016 року.

Відповідно до рекомендованого повідомлення про вручення поштового відправлення, наданого податковим органом на обґрунтування правомірності своїх дій, цей наказ надіслано адресату – арбітражному керуючому – ліквідатору ТОВ «НВП «Квант сервіс». Поштове відправлення вручене одержувачу 17 жовтня 2016 року.

Водночас відповідно до статутних документів ТОВ «НВП «Квант сервіс» місцезнаходження юридичної особи визначено за адресою: вул. Конституції, 13, м. Полтава, 36020.

За наслідками реалізації наказу від 10 жовтня 2016 року № 1336 «Про проведення позапланової невіізної документальної перевірки ТОВ «НВП «Квант сервіс»» відповідачем проведено позапланову невіізну документальну перевірку ТОВ «НВП «Квант сервіс», за результатами якої складено акт від 28 жовтня 2016 року.

У подальшому у зв'язку з виявленими контролюючим органом у ході перевірки порушеннями податкового законодавства на підставі акта перевірки ГУ ДФС у Полтавській області прийнято податкове повідомлення-рішення від 21 листопада 2016 року № 0005201404.

Позивач зазначив, що при направленні наказу про проведення перевірки відповідач повинен був зазначити адресу ТОВ «НВП «Квант сервіс», яка міститься у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Вчинене контролюючим органом процедурне порушення вплинуло на можливість платника податків бути присутнім під час проведення перевірки та надавати пояснення і документи з питань, щодо яких проводилась перевірка.

ОЦІНКА СУДУ

Як убачається зі змісту спірного наказу про проведення позапланової невіізної документальної перевірки, підставою для його прийняття зазначено, зокрема, підпункт 78.1.7 пункту 78.1 статті 78 ПК України.

Відповідно до підпункту 78.1.7 пункту 78.1 статті 78 ПК України документальна позапланова перевірка здійснюється за наявності обставин, коли розпочато процедуру реорганізації юридичної особи (крім перетворення), припинення юридичної особи або підприємницької діяльності фізичної особи - підприємця, закриття постійного представництва чи відокремленого підрозділу юридичної особи, в тому числі іноземної компанії, організації, порушено провадження у справі про визнання банкрутом платника податків або подано заяву про зняття з обліку платника податків.

Пунктом 79.2 цієї статті встановлено, що документальна позапланова невіїзна перевірка проводиться посадовими особами контролюючого органу виключно на підставі рішення керівника контролюючого органу, оформленого наказом, та за умови надіслання платнику податків рекомендованим листом із повідомленням про вручення або вручення йому чи його уповноваженому представнику під розписку копії наказу про проведення документальної позапланової невіїзної перевірки та письмового повідомлення про дату початку та місце проведення такої перевірки.

Варто зазначити, що право платника оскаржувати рішення контролюючого органу про проведення перевірки стосовно нього не залежить від виду перевірки. Реалізація такого права за відсутності обов'язку в контролюючого органу повідомляти про перевірку до її проведення була б неможливою.

Відповідно до пункту 79.3 статті 79 ПК України присутність платників податків під час проведення документальних невіїзних перевірок не обов'язкова.

Незважаючи на необов'язковість присутності платника податків під час проведення документальних невіїзних перевірок, останній все ж має право бути присутнім. Такий висновок узгоджується з приписами підпункту 17.1.6 пункту 17.1 статті 17 ПК України.

Отже, у посадових осіб контролюючого органу виникає право на проведення документальної позапланової невіїзної перевірки за сукупності двох умов: наявності визначених законом підстав для її проведення (правова підстава) та надіслання платнику податків рекомендованим листом із повідомленням про вручення або вручення йому чи його уповноваженому представнику під розписку копії наказу про проведення документальної позапланової невіїзної перевірки та письмового повідомлення про дату початку та місце проведення такої перевірки (формальна підстава).

При цьому абзац другий пункту 79.2 статті 79 ПК України визначає, що виконання умов цієї статті надає посадовим особам контролюючого органу право розпочати проведення документальної невіїзної перевірки.

З урахуванням наведеного колегія суддів Великої Палати Верховного Суду дійшла таких висновків: аналізованими нормами ПК з дотриманням балансу публічних і приватних інтересів встановлено умови та порядок прийняття контролюючими органами рішень про проведення перевірок, зокрема документальних позапланових невіїзних. Лише їх дотримання може бути належною підставою наказу про проведення перевірки. З наказом про перевірку, відомостями

про дату її початку та місце проведення платник має бути ознайомлений у встановлений законом спосіб до її початку.

Щодо вимоги про визнання протиправним та скасування наказу від 10 жовтня 2016 року № 1336 колегія суддів Великої Палати Верховного Суду зазначає таке.

Пунктом 19 частини першої статті 4 КАС визначено, що індивідуальний акт – акт (рішення) суб'єкта владних повноважень, виданий (прийняте) на виконання владних управлінських функцій або в порядку надання адміністративних послуг, який стосується прав або інтересів визначеної в акті особи або осіб та дія якого вичерпується його виконанням або має визначений строк.

Отже, у разі якщо контролюючий орган був допущений до проведення перевірки на підставі наказу про її проведення, то цей наказ як акт індивідуальної дії реалізовано його застосуванням, а тому його оскарження не є належним та ефективним способом захисту права платника податків, оскільки скасування наказу не може призвести до відновлення порушеного права.

Неправомірність дій контролюючого органу при призначенні і проведенні перевірки не може бути предметом окремого позову, але може бути підставами позову про визнання протиправними рішень, прийнятих за наслідками такої перевірки.

При цьому підставами для скасування таких рішень є не будь-які порушення, допущені під час призначення і проведення такої перевірки, а лише ті, що вплинули або об'єктивно могли вплинути на правильність висновків контролюючого органу за результатами такої перевірки та відповідно на обґрунтованість і законність прийнятого за результатами перевірки рішення.

Виходячи з наведеного Велика Палата Верховного Суду не погоджується із позицією судів попередніх інстанцій у частині задоволення позову про протиправність наказу щодо призначення перевірки від 10 жовтня 2016 року № 1336, оскільки такий спір не підлягає розгляду за правилами адміністративного судочинства.

При цьому поняття «спір, який не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства» слід тлумачити в ширшому значенні, тобто як поняття, що стосується тих спорів, які не підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства, і тих спорів, які взагалі не підлягають судовому розгляду.

Таким чином, Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від висновку, викладеного Верховним Судом України у постанові від 27 січня 2015 року (справа № 21-425а14), відповідно до якого <...> невиконання вимог пункту 78.1 статті 78 та пункту 79.2 статті 79 ПК призводить до визнання перевірки незаконною та відсутності правових наслідків такої.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 8 вересня 2021 року у справі № 816/228/17 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100022843>.

Велика Палата Верховного Суду відступила від правового висновку Верховного Суду України та Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду щодо відсутності правових підстав для виплати суддям різниці в заробітній платі, визначивши, що гарантовані законом виплати неможливо поставити в залежність від видатків бюджету, а тому відмова КСУ в перерахунку та виплаті судді КСУ заробітної плати, відпускних, компенсації за невикористану відпустку, довічного грошового утримання, вихідної допомоги, виходячи з розміру посадового окладу, визначеного на підставі частини другої статті 44 Закону України від 15 грудня 1992 року № 2862-XII «Про статус суддів» та пункту 1 Постанови КМУ від 30 червня 2005 року № 513 «Про оплату праці Голови та заступників Голови Конституційного Суду України», а саме 80 відсотків від посадового окладу голови КСУ, порушує гарантоване статтею 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод право мирно володіти своїм майном

23 червня 2021 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Київського апеляційного адміністративного суду від 19 вересня 2018 року у справі за позовом ОСОБА_1 до Конституційного Суду України (далі – КСУ), треті особи: Кабінет Міністрів України, Державна казначейська служба України, про стягнення недоотриманих коштів, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1 з 18 жовтня 1996 року працював суддею, секретарем Колегії суддів КСУ.

Рішенням VII з'їзду суддів України від 03 листопада 2005 року ОСОБА_1 звільнено з посади судді КСУ у відставку у зв'язку із закінченням строку повноважень.

Відповідно до довідки КСУ від 10 листопада 2006 року, виданої судді КСУ у відставці ОСОБА_1, його заробітна плата на час звільнення з посади становила 9 639,31 грн і складалася з: посадового окладу в розмірі 1 195 грн; доплати за кваліфікаційний клас (вищий) у сумі 400 грн, надбавки за вислугу років (40 %) у розмірі 638 грн, надбавки за особливий характер роботи та інтенсивність праці (90 %) у розмірі 2 009,70 грн, надбавки за високі досягнення в праці та виконання особливо важливої роботи (75 %) у розмірі 1 196,25 грн, надбавки за напруженість і складність роботи (90 %) у розмірі 1 435,50 грн, надбавки за таємність (15 %) у розмірі 179,25 грн, надбавки за вчену ступінь (15 %) у розмірі 179,25 грн, надбавки за почесне звання «Заслужений юрист України» (30 %) у розмірі 478,50 грн, щомісячної премії (25 %) у розмірі 1 927,86 грн. Одночасно позивачу як судді, який мав право на відставку та продовжував працювати на посаді, виплачувалось довічне грошове утримання судді в розмірі 8 675,38 грн (90 % заробітної плати).

Вважаючи, що виплата щомісячної надбавки за вислугу років за період з 01 січня по 31 травня 2005 року та заробітної плати, відпускних, додаткового окладу до відпустки, матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань, компенсації за невикористану відпустку, довічного грошового утримання, вихідної

допомоги за період з 01 червня по 03 листопада 2005 року проведені у неналежних розмірах, позивач звернувся до суду із цим позовом.

ОЦІНКА СУДУ

Згідно із частиною четвертою статті 44 Закону № 2862-XII (тут і далі – у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) суддям виплачується щомісячна надбавка за вислугу років у розмірах: при стажі роботи понад 3 роки - 10 відсотків, понад 5 років – 15, понад 10 років – 20, понад 15 років – 25, понад 20 років – 30, понад 25 років – 40 відсотків від загальної суми щомісячного заробітку з урахуванням доплати за кваліфікаційні класи.

Пізніше у часі законодавець підпунктом «б» підпункту 2 пункту 61 розділу II «Внесення змін до деяких законодавчих актів України» Закону України від 28 грудня 2007 року № 107-VI «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (далі – Закон № 107-VI) вніс зміни до частини четвертої статті 44 Закону № 2862-XII, відповідно до яких змінено порядок нарахування суддям щомісячної надбавки за вислугу років (замість її визначення у відсотках до загальної суми щомісячного заробітку з урахуванням доплати за кваліфікаційні класи передбачено її обчислення у тих самих відсотках, але від посадового окладу судді).

Рішенням КСУ від 22 травня 2008 року № 10-рп/2008 положення пункту 61 розділу II Закону № 107-VI визнано неконституційними.

КСУ визнав, що за Законом № 2862-XII обчислення щомісячної надбавки за вислугу років мало здійснюватися від загальної суми щомісячного заробітку судді.

Відповідно до положень пункту 3 Постанови Кабінету Міністрів України від 08 листопада 1996 року № 1350 «Про забезпечення діяльності Конституційного Суду України» (далі – Постанова № 1350) надбавка за особливий характер роботи та інтенсивність праці обраховується з посадового окладу, доплати за кваліфікаційний клас та вислугу років.

З огляду на викладене суд першої інстанції обґрунтовано зазначив, що надбавки, розмір яких встановлюється з урахуванням надбавки за вислугу років (надбавка за особливий характер роботи та інтенсивність праці у розмірі 90 відсотків посадового окладу з урахуванням доплати за кваліфікаційний клас та вислугу років), до щомісячного заробітку судді, з якого обчислюється надбавка за вислугу років, не включаються, а їх розмір обчислюється після встановлення розміру надбавки за вислугу років.

Так, з 01 січня по 31 травня 2005 року позивач повинен був отримувати заробітну плату, яка складається, зокрема, з надбавки за вислугу років (40 % від загальної суми щомісячного заробітку з урахуванням доплати за кваліфікаційний клас) у розмірі 2 531,88 грн; надбавки за особливий характер роботи та інтенсивність праці (90 % від суми посадового окладу, доплати за кваліфікаційний клас та надбавки за вислугу років) в розмірі 3 714,19 грн.

Загальна сума щомісячної заробітної плати позивача за період з 01 січня по 31 травня 2005 року мала становити 12 575,76 грн. Загальна сума заробітної плати

(надбавки за вислугу років), що недоплачена позивачу за період з 01 січня по 31 травня 2005 року, становила 14 576,47 грн.

Велика Палата Верховного Суду вважає такий розрахунок обґрунтованим, а тому рішення суду першої інстанції про задоволення позовних вимог ОСОБА_1 в цій частині є правильним.

Частиною першою статті 29 Закону України «Про Конституційний Суд України» було встановлено, що судді КСУ одержують заробітну плату та користуються іншими видами матеріального забезпечення, встановленими законами України про статус суддів.

Частиною другою статті 44 Закону № 2862-XII було визначено, що розміри посадових окладів суддів встановлюються у відсотковому відношенні до посадового окладу Голови Верховного Суду України і не можуть бути меншими від 50 відсотків його окладу. Посадовий оклад судді не може бути меншим від 80 відсотків посадового окладу голови суду, в якому працює суддя.

30 червня 2005 року Кабінет Міністрів України в межах своїх повноважень прийняв постанови № 513 і 514. У пункті 1 Постанови № 513 Кабінет Міністрів України установив, зокрема, що посадовий оклад Голови КСУ становить 15, заступника Голови – 12,8 розміру мінімальної заробітної плати.

Ці постанови набрали чинності з 01 червня 2005 року.

Таким чином, у зв'язку зі змінами умов оплати праці Голови КСУ, передбаченими Постановою № 513, та враховуючи зазначені вище положення частини другої статті 44 Закону № 2862-XII, у суддів КСУ з 01 червня 2005 року виникло право на новий обрахунок заробітної плати.

З огляду на те, що гарантовані законом виплати неможливо поставити в залежність від видатків бюджету, Велика Палата Верховного Суду визнає необґрунтованим висновок Верховного Суду України та Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду, який покладено в основу рішення суду апеляційної інстанції в цій справі, про те, що оскільки в період з 01 червня 2005 року до 01 січня 2006 року жодних змін ні в об'ємі фінансування, ні у виплаті заробітної плати суддів України (крім посадових осіб, зазначених у постановах № 513 та 514) законодавчі чи інші нормативні акти не передбачали, то правових підстав для виплати суддям різниці в заробітній платі не було.

Відмова КСУ в перерахунку та виплаті позивачу заробітної плати, відпускних, компенсації за невикористану відпустку, довічного грошового утримання, вихідної допомоги виходячи з розміру посадового окладу, визначеного на підставі частини другої статті 44 Закону № 2862-XII та пункту 1 Постанови № 513, а саме 80 відсотків від посадового окладу голови КСУ, порушує гарантоване статтею 1 Першого протоколу до Конвенції право мирно володіти своїм майном.

Водночас, задовольняючи позов у частині стягнення з КСУ на користь позивача недоплачених сум заробітної плати, відпускних, компенсації за невикористану відпустку, довічного грошового утримання, вихідної допомоги за період з 01 червня по 03 листопада 2005 року, суд першої інстанції дійшов висновку про те, що розмір

заробітної плати позивача як судді КСУ у відставці повинен був визначатися з урахуванням Постанови № 865.

Велика Палата Верховного Суду вважає помилковим цей висновок суду першої інстанції з огляду на таке.

03 вересня 2005 року Кабінет Міністрів України прийняв Постанову № 865, якою затвердив схеми посадових окладів керівників та суддів КСУ, Верховного Суду України, вищих спеціалізованих судів, Апеляційного суду України, апеляційних та місцевих судів.

Проте згідно з пунктом 5 Постанови № 865 ця постанова набирає чинності з 01 січня 2006 року.

Внаслідок цього з 01 червня 2005 року до 01 січня 2006 року оклади суддів усіх судів України не відповідали вимогам статті 44 Закону № 2862-XII.

Оскільки постановою від 16 травня 2007 року Вищий адміністративний суд України визнав незаконним пункт 5 Постанови № 865 у редакції до часу набрання чинності постановою від 31 грудня 2005 року № 1310 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 03 вересня 2005 р. № 865» (далі – Постанова № 1310), то у Кабінету Міністрів України не було підстав для виконання постанови цього суду від 16 травня 2007 року, а у КСУ та судів загальної юрисдикції не виникло підстав для застосування Постанови № 865 при обрахунку заробітної плати суддів з 01 червня 2005 року.

Отже, посадовий оклад позивача як судді КСУ в період з 01 червня по 03 листопада 2005 року повинен був визначатися на підставі частини другої статті 44 Закону № 2862-XII та пункту 1 Постанови № 513 і становити 12 розмірів мінімальної заробітної плати (15 розмірів мінімальної заробітної плати x 80 %).

Суд першої інстанції навів відповідні розрахунки заробітної плати, відпускних, компенсації за невикористану відпустку, довічного грошового утримання, вихідної допомоги позивача за період з 01 червня по 03 листопада 2005 року, визначивши посадовий оклад позивача у розмірі 12,5 мінімальної заробітної плати, а також помилково включив до відповідних обрахунків надбавку за напруженість і складність роботи в розмірі 90 % від суми посадового окладу та доплати за кваліфікаційний клас, щомісячну премію в розмірі 25 % від суми посадового окладу та всіх надбавок.

У зв'язку з перерахунком заробітної плати позивача підлягають також перерахунку його відпускні, додатковий оклад до відпустки, компенсація за невикористану відпустку, матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань, довічне грошове утримання та вихідна допомога.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 23 червня 2021 року у справі № 826/16464/13-а можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98728790>.

3. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висловленої раніше позиції Верховного Суду

3.1. Господарська юрисдикція

Велика Палата Верховного Суду підтримала власний правовий висновок щодо строку звернення до нотаріуса за вчиненням виконавчого напису, визначивши, що норми частини першої статті 88 Закону України «Про нотаріат» (у редакції, чинній на час ухвалення) варто застосовувати разом із нормами частини другої статті 88 цього Закону та статті 257 Цивільного кодексу України, які передбачають трирічний строк від дня виникнення права вимоги, в межах якого вчиняється виконавчий напис.

Виконавчий напис, вчинений на підставі не посвідченого нотаріально кредитного договору, є таким, що не підлягає виконанню (у правовідносинах із 22 лютого 2017 року).

При скасуванні постанови Кабінету Міністрів України (окремих її положень) рішенням суду, яке набрало законної сили, подальше зупинення виконання такого рішення судом вищої інстанції не впливає на його дію в частині скасування постанови Кабінету Міністрів України (окремих її положень), а зупиняє лише виконання обов'язку відповідача опублікувати резолютивну частину судового рішення

21 вересня 2021 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Торгово-логістичний комплекс «Арктика» на постанову Північного апеляційного господарського суду від 18 травня 2020 року у справі за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Торгово-логістичний комплекс «Арктика» до Акціонерного товариства «Державний ощадний банк України», треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача: приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу Авдієнко Оксана Віталіївна, Відділ примусового виконання рішень державної виконавчої служби Міністерства юстиції України, ОСОБА_1, про визнання виконавчих написів нотаріуса такими, що не підлягають виконанню, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

4 листопада 2014 року між ПАТ «Ощадбанк» та ТОВ «ТЛК «Арктика» як позичальником укладено кредитний договір. Того ж дня між сторонами укладено іпотечний договір, відповідно до умов якого іпотекодавець у забезпечення виконання взятих на себе зобов'язань згідно з кредитним договором передав в іпотеку іпотекодержателю нерухоме майно.

Листом від 10 березня 2016 року банк звернувся до позичальника/іпотекодавця з вимогою про дострокове повернення кредиту, у якому вказав, що внаслідок невиконання ТОВ «ТЛК «Арктика» обов'язку своєчасно, у визначені договором строки

сплачувати плату за користування кредитом утворилась прострочена заборгованість.

22 травня 2017 року приватним нотаріусом Київського міського нотаріального округу вчинений виконавчий напис № 779, відповідно до якого запропоновано стягнути з ТОВ «ТЛК «Арктика» на користь ПАТ «Ощадбанк» не виплачені в строк на підставі кредитного договору грошові кошти, а саме: основну суму заборгованості (тіло кредиту), та виконавчий напис № 780, відповідно до якого запропоновано стягнути з ТОВ «ТЛК «Арктика» на користь ПАТ «Ощадбанк» не виплачені в строк на підставі кредитного договору грошові кошти, а саме: заборгованість за процентами за користування кредитом у розмірі.

Обґрунтовуючи позов про визнання виконавчих написів нотаріуса №779 та №780 такими, що не підлягають виконанню, ТОВ «ТЛК «Арктика» зазначав, що приватний нотаріус порушила вимоги законодавства, зокрема, щодо строку, встановленого Законом України «Про нотаріат», для вчинення виконавчого напису, оскільки вчинила спірні написи про стягнення заборгованості, з дня виникнення права вимоги за якою минуло більше одного року. Окрім того, зазначає, що укладений між банком та позивачем кредитний договір не був посвідчений нотаріально, наявні підстави для визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню, у зв'язку з недотриманням умов вчинення виконавчого напису щодо подання стягувачем документів на підтвердження безспірності заборгованості боржника.

ОЦІНКА СУДУ

Главою 14 «Вчинення виконавчих написів» Закону України «Про нотаріат» визначений порядок вчинення виконавчих написів. Зокрема, норми статті 88 цього Закону (тут і далі – у первинній редакції) встановлюють, що нотаріус вчиняє виконавчі написи за умови, що з дня виникнення права вимоги минуло не більше трьох років, а у відносинах між підприємствами, установами та організаціями – не більше одного року. Якщо для вимоги, за якою видається виконавчий напис, законом встановлено інший строк давності, виконавчий напис видається у межах цього строку.

Велика Палата Верховного Суду у постанові від 2 липня 2019 року у справі № 916/3006/17 зробила такий висновок про застосування вказаної норми права, відповідно до якого загальний строк для звернення стягувача до нотаріуса за вчиненням виконавчого напису становить не більше трьох років з дня виникнення у стягувача права вимоги до боржника незалежно від суб'єктного складу сторін у правовідносинах, тобто цей строк підлягає застосуванню й у відносинах між юридичними особами. Здійснюючи тлумачення частини другої статті 88 Закону України «Про нотаріат», Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що строк вчинення виконавчого напису є таким самим, що й позовна давність для звернення до суду.

Оскільки після внесення 11 липня 1995 року змін до статті 71 ЦК УРСР, а також після вступу у дію норми статті 257 ЦК України у 2004 році законом був встановлений інший строк (позовної) давності для захисту права за позовами юридичних осіб

(строк був змінений з одного на три роки), Велика Палата Верховного Суду, застосувавши частину другу статті 88 Закону України «Про нотаріат», дійшла висновку, що строк вчинення виконавчого напису у відносинах між юридичними особами також змінився на три роки.

У Рішенні від 01 липня 2020 року № 7-р(І)/2020 Конституційний Суд України визнав положення частини першої статті 88 Закону України «Про нотаріат» такими, що відповідають Конституції України. Конституційний Суд України розглянув питання конституційності саме частини першої статті 88 Закону України «Про нотаріат». При цьому, Конституційний Суд України не тлумачив частину другу статті 88 Закону України «Про нотаріат» та статтю 257 ЦК України щодо прирівнювання строку вчинення виконавчого напису нотаріуса та строку позовної давності для звернення до суду, а також зміну такого строку для юридичних осіб з одного до трьох років.

Велика Палата Верховного Суду погоджується, що зміст частини першої статті 88 Закону України «Про нотаріат» передбачає, що нотаріус вчиняє виконавчі написи за умови, що з дня виникнення права вимоги минуло не більше трьох років, а у відносинах між підприємствами, установами та організаціями – не більше одного року. Проте при визначенні строку, в межах якого вчиняється виконавчий напис, мають застосовуватись також норми частини другої статті 88 Закону України «Про нотаріат» та статті 257 ЦК України, які встановлюють трирічний строк для таких вимог.

Слід зауважити, що Законом України від 14 липня 2020 року № 775-ІХ «Про внесення змін до Закону України «Про нотаріат» щодо усунення законодавчих колізій та прогалин» законодавець вніс зміни до статті 88 Закону України «Про нотаріат», якими визначив єдиний строк у три роки, в межах якого вчиняється виконавчий напис, незалежно від суб'єктного складу сторін правовідносин, чим усунув колізію у цій нормі.

Це також підтверджує спрямованість волі законодавця (як на час прийняття Закону України «Про нотаріат» у 1993 році, так і на час внесення до нього змін у 2020 році) на встановлення однакових строків для вчинення виконавчого напису нотаріуса або звернення до суду за захистом порушених прав.

Ураховуючи вищевикладене, вирішуючи виключну правову проблему, Велика Палата Верховного Суду підтверджує висновок, викладений у постанові від 02 липня 2019 року у справі № 916/3006/17, що норми частини першої статті 88 Закону України «Про нотаріат» (у редакції, чинній на час вчинення спірних виконавчих написів) слід застосовувати разом з нормами частини другої статті 88 цього Закону та статті 257 ЦК України, які передбачають трирічний строк від дня виникнення права вимоги, в межах якого вчиняється виконавчий напис.

Суди попередніх інстанцій у цій справі встановили, що листом від 10 березня 2016 року «Ощадбанк» звернулося до ТОВ «ТЛК «Арктика» з вимогою про дострокове повернення кредиту, а також сплату нарахованих процентів, пені, 3 % річних, інфляційних втрат та штрафних санкцій. У цьому листі банк повідомив позичальника про відкликання кредиту та вимагав не пізніше 20 банківських днів з моменту

вручення цієї вимоги здійснити повне погашення нарахованих сум. Сторонами не заперечується, що визначений банком строк сплив 13 квітня 2016 року.

Спірні виконавчі написи № 779 та № 780 були вчинені приватним нотаріусом 22 травня 2017 року.

Отже, Велика Палата Верховного Суду вважає, що виконавчі написи нотаріуса вчинені в межах визначеного законом строку.

Окрім того, Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на таке.

Постановою Київського апеляційного адміністративного суду від 22 лютого 2017 року у справі № 826/20084/14, залишеною без змін ухвалою Вищого адміністративного суду України від 01 листопада 2017 року, постанову Кабінету Міністрів України № 662 від 26 листопада 2014 року «Про внесення змін до переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів» (далі – постанова № 662) визнано незаконною та нечинною в частині, зокрема, доповнення Переліку документів розділом «Стягнення заборгованості з підстав, що впливають з кредитних відносин».

Таким чином, постанова № 662, якою вносилися зміни до Переліку документів, що передбачали можливість вчинення нотаріусами виконавчих написів на кредитних договорах, не посвідчених нотаріально, яка набрала чинності 10 грудня 2014 року, втратила чинність (у частині) 22 лютого 2017 року з набранням законної сили постановою Київського апеляційного адміністративного суду.

Велика Палата Верховного Суду відхиляє доводи відповідача щодо зупинення ухвалами Вищого адміністративного суду України від 6 березня та 4 квітня 2017 року виконання постанови Київського апеляційного адміністративного суду від 22 лютого 2017 року до закінчення касаційного розгляду (1 листопада 2017 року), оскільки зупинення виконання обов'язку Кабінету Міністрів України опублікувати резолютивну частину цієї постанови не впливає на набрання вказаною постановою законної сили та її дію в частині визнання незаконною та нечинною постанови № 662.

Таким чином, вчиняючи 22 травня 2017 року виконавчі написи № 779 та № 780, приватний нотаріус неправомірно керувалася пунктом 2 Переліку документів у редакції постанови № 662, яка на той час уже була нечинною згідно з постановою Київського апеляційного адміністративного суду від 22 лютого 2017 року, резолютивна частина якої була опублікована в інформаційному бюлетені «Офіційний вісник України» від 21 березня 2017 року № 23.

Зазначене вище дає підстави для визнання спірних виконавчих написів № 779 та № 780 такими, що не підлягають виконанню, у зв'язку із недотриманням приватним нотаріусом під час їх вчинення вимог статей 87, 88 Закону України «Про нотаріат» та Переліку документів.

Порушення нотаріусом порядку вчинення виконавчого напису є самостійною і достатньою підставою для визнання виконавчого напису таким, що не підлягає виконанню.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 21 вересня 2021 року у справі № 910/10374/17 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100428590>.

Велика Палата Верховного Суду підтримала власний правовий висновок щодо застосування частини шостої статті 33 Закону України «Про оренду землі» (в редакції, чинній до внесення змін Законом України від 5 грудня 2019 року № 340-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії рейдерству»), визначивши, що передбачені в частинах першій – п'ятій і шостій статті 33 Закону підстави для поновлення договору оренди землі пов'язані між собою, а тому для поновлення договору оренди землі в порядку, передбаченому частиною шостою цієї статті, є необхідним надіслання орендарем повідомлення орендодавцю про намір скористатися правом на поновлення договору оренди землі разом з проектом додаткової угоди.

Таке поновлення не є «автоматичною» пролонгацією орендних відносин й обов'язково оформлюється шляхом підписання сторонами додаткової угоди, а в разі якщо орендодавець цього не робить – у судовому порядку за вимогою про визнання укладеною додаткової угоди та з фіксацією її повного тексту в резолютивній частині рішення суду.

У разі наявності в особи права власності саме на об'єкт нерухомості відсутність підстав для поновлення договору оренди землі за частиною шостою статті 33 Закону України «Про оренду землі» не може бути перешкодою для реалізації такою особою права користування земельною ділянкою, необхідною для обслуговування її об'єкта, а також для оформлення відповідних договірних відносин щодо цієї ділянки

31 серпня 2021 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом фізичної особи-підприємця Лешика Ігоря Івановича (далі – позивач) до Луцької міської ради (далі – відповідач) про визнання поновленим договору оренди землі за касаційною скаргою позивача на рішення Господарського суду Волинської області від 11 лютого 2020 року та постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 3 червня 2020 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

16 червня 2009 року відповідач уклав із позивачем договір оренди землі, за умовами якого перший надав, а другий прийняв у строкове платне користування земельну ділянку для обслуговування критої зупинки транспорту з торговим павільйоном (пункти 14 договору). Сторони уклали цей договір на 5 років. Після закінчення строку договору орендар має переважне право на його поновлення на новий строк. Для цього орендар повинен не пізніше ніж за 30 днів до закінчення строку дії договору повідомити письмово орендодавця про намір продовжити його дію (пункт 8 договору оренди землі). Орендодавець зобов'язаний у місячний строк з дня надходження клопотання орендаря розглянути питання про продовження дії договору (пункт 28 договору оренди землі). Договір припиняється, зокрема, у разі закінчення строку, на який його було укладено (пункт 36 договору оренди землі).

22 травня 2019 року Господарський суд Волинської області ухвалив рішення, згідно з яким визнав поновленим договір оренди землі на тих самих умовах строком

на п'ять років до 1 липня 2019 року. Це судове рішення набрало законної сили 18 червня 2019 року. 1 липня 2019 року строк договору оренди землі сплив.

2 серпня 2019 року позивач звернувся до відповідача з клопотанням, в якому просив укласти додаткову угоду про поновлення договору оренди землі, оскільки відповідач не висловив заперечень проти цього протягом місяця після закінчення дії договору.

19 листопада 2019 року відповідач у листі відмовив у підписанні додаткової угоди та повернув позивачеві оригінали поданих документів.

Орендар вважав, що оскільки він продовжив користуватися земельною ділянкою після закінчення строку договору її оренди, а міська рада впродовж місяця після спливу цього строку не заперечила проти поновлення договору, останній поновився на тих самих умовах і на той самий строк. Тому орендар звернувся до суду з позовом про визнання договору оренди землі поновленим на підставі частини шостої статті 33 Закону України «Про оренду землі» (далі – Закон № 161-XIV; тут і далі – до зміни редакції цієї статті згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії рейдерству» від 5 грудня 2019 року (далі – Закон № 340-IX).

ОЦІНКА СУДУ

Стаття 33 Закону № 161-XIV до зміни її редакції згідно із Законом № 340-IX мала назву «Поновлення договору оренди землі», тобто була цілком присвячена процедурам такого поновлення. Так, згідно з частиною першою цієї статті по закінченню строку, на який було укладено договір оренди землі, орендар, який належно виконував обов'язки за умовами договору, має переважне право перед іншими особами на укладення договору оренди землі на новий строк (поновлення договору оренди землі) <...>. Конструкція статті 33 Закону № 161-XIV до зміни її редакції згідно із Законом № 340-IX передбачала можливість поновлення договору оренди землі у порядку реалізації переважного права на укладення цього договору на новий строк.

Орендар, який має намір скористатися переважним правом на укладення договору оренди землі на новий строк, зобов'язаний повідомити про це орендодавця до спливу строку договору оренди землі у строк, встановлений цим договором, але не пізніше ніж за місяць до спливу строку договору оренди землі (речення перше частини другої статті 33 Закону № 161-XIV). До листа-повідомлення про поновлення договору оренди землі орендар додає проект додаткової угоди (частина третя статті 33 цього Закону).

Велика Палата Верховного Суду зауважує, що частини п'ята та шоста статті 33 Закону № 161-XIV встановлюють загальне та спеціальне правила продовження орендних правовідносин.

За загальним правилом, викладеним у частині п'ятій статті 33 Закону № 161-XIV, орендодавець у місячний строк із дня отримання листа-повідомлення про поновлення договору оренди землі з проектом відповідної додаткової угоди їх розглядає, за потреби узгоджує з орендарем істотні умови договору, може повідомити орендаря про наявність обґрунтованих заперечень проти поновлення

договору оренди землі, а за відсутності таких заперечень – вирішує поновити договір оренди землі (таке рішення потрібне лише щодо земель державної та комунальної власності) й укладає з орендарем відповідну додаткову угоду.

Спеціальне правило, викладене у частині шостій Закону № 161-XIV, розраховане на випадки, коли орендодавець, який отримав від орендаря, наприклад, в останній день строку договору оренди землі лист-повідомлення про поновлення цього договору з проектом відповідної додаткової угоди, протягом одного місяця після закінчення строку договору оренди землі не надіслав орендареві заперечень щодо такого поновлення, а орендар продовжив добросовісно користуватися земельною ділянкою. У такому разі орендодавець позбавлений можливості узгоджувати з орендарем нові істотні умови договору оренди землі, що вважається поновленням на той самий строк і на тих самих умовах, які були, без прийняття орендодавцем земель державної та комунальної власності окремого рішення про таке поновлення.

У такому разі відсутність листа-повідомлення орендодавця про заперечення у поновленні договору оренди землі можна кваліфікувати як його мовчазну згоду на поновлення цього договору на той самий строк і на тих самих умовах, які були передбачені у ньому раніше. Але таке поновлення обов'язково оформляється шляхом підписання сторонами додаткової угоди, а у разі якщо орендодавець цього не робить, – у судовому порядку за вимогою про визнання укладеною додаткової угоди та з фіксацією її повного тексту у резолютивній частині рішення суду (див. постанови Великої Палати Верховного Суду від 22 вересня 2020 року у справах № 313/350/16-ц і № 159/5756/18).

Без укладення додаткової угоди до договору оренди землі завершення процедури поновлення такого договору було неможливим. Тому не можна вважати, що поновлення договору оренди землі з підстав, передбачених частиною шостою статті 33 Закону № 161-XIV, є «автоматичною» пролонгацією орендних правовідносин.

Єдиний механізм оформлення продовження орендних відносин, а саме шляхом укладення згаданої у частинах третій, п'ятій – восьмій, одинадцятій статті 33 Закону № 161-XIV додаткової угоди підтверджує змістовну єдність усіх приписів цієї статті. Тому помилковим є висновок суду першої інстанції, з якими погодився апеляційний суд, про те, що передбачені у частинах першій - п'ятій і шостій статті 33 Закону № 161-XIV підстави для поновлення договору оренди землі не пов'язані між собою.

Велика Палата Верховного Суду бере до уваги, що Закон № 340-IX суттєво змінив підхід до продовження орендних відносин. Він чітко розмежував зміст понять «поновлення договору оренди землі» та «переважне право орендаря на укладення договору оренди на новий строк», доповнивши ЗК України статтю 126-1 «Поновлення договору оренди землі, договору про встановлення земельного сервітуту, договорів про надання права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб або для забудови», Закон № 161-XIV – статтю 32-2 «Поновлення договорів оренди землі», яка відсилає до статті 126-1 ЗК України, та виклавши статтю 33 Закон № 161-XIV у новій редакції з назвою «Переважне право орендаря на укладення договору оренди землі на новий строк» (тобто приписи цієї

статті незастосовні до поновлення договорів оренди землі). У частині зазначених змін і доповнень Закон № 340-IX набрав чинності 16 липня 2020 року.

Наведені законодавчі зміни спрямовані на впорядкування інститутів поновлення договорів оренди землі та переважного права орендаря на укладення цього договору на новий строк задля удосконалення регулювання відносин орендаря й орендодавця земельної ділянки. Проте такі зміни не спростовують наведених вище висновків Великої Палати Верховного Суду щодо застосування приписів статті 33 Закону № 161-XIV до зміни її редакції згідно із Законом № 340-IX.

З огляду на викладене Велика Палата Верховного Суду вважає, що відсутні вагомні підстави для відступу від її висновку стосовно застосування частини шостої статті 33 Закону № 161-XIV у редакції, яка існувала до її зміни згідно із Законом № 340-IX.

Оскільки суди першої й апеляційної інстанцій встановили, що позивач усупереч вимогам частини другої статті 33 Закону № 161-XIV і пункту 8 договору оренди землі не повідомив відповідача за 30 днів до спливу строку цього договору про намір його поновити, Велика Палата Верховного Суду з висновком судів про відсутність підстав для поновлення договору оренди землі за частиною шостою статті 33 вказаного Закону погоджується.

Велика Палата Верховного Суду вже звертала увагу на важливість принципу *superficies solo cedit* (збудоване на поверхні слідує за нею). Принцип єдності юридичної долі земельної ділянки та розташованої на ній будівлі або споруди, хоча безпосередньо і не закріплений у такому вигляді в законі, знаходить вияв у правилах статті 120 ЗК України, статті 377 ЦК України, інших положеннях законодавства.

З урахуванням наведених приписів у разі наявності в особи права власності саме на об'єкт нерухомості відсутність підстав для поновлення договору оренди землі за частиною шостою статті 33 Закону № 161-XIV не може бути перешкодою для реалізації такою особою права користування земельною ділянкою, необхідною для обслуговування її об'єкта, а також для оформлення відповідних договірних відносин щодо цієї ділянки.

Таким чином, Велика Палата Верховного Суду погоджується з рішеннями судів попередніх інстанцій про відмову в задоволенні позову.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 31 серпня 2021 року у справі № 903/1030/19 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99890781>.

4. Справи, розглянуті з підстав необхідності визначення юрисдикції

4.1. Справи, які підлягають розгляду в порядку господарського судочинства

Спір про визнання протиправним та скасування податкового повідомлення-рішення за позовом особи, щодо якої порушено справу про банкрутство, який виник після 21 жовтня 2019 року, як майновий спір боржника підлягає розгляду в межах провадження у справі про банкрутство в господарському судочинстві.

КУзПБ та ГПК України є нормативними актами рівної юридичної сили – процесуальними законами, які мають визначену законодавцем сферу правового регулювання. У разі колізії норм між статтею 7 КУзПБ та статтею 20 ГПК України повинні застосовуватися ті процесуальні норми, які прийняті пізніше

21 вересня 2021 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Приватного акціонерного товариства «Геркулес» на ухвалу Господарського суду Донецької області від 24 червня 2020 року та постанову Східного апеляційного господарського суду від 11 серпня 2020 року у справі за позовом Приватного акціонерного товариства «Геркулес» до Головного управління Державної податкової служби у Дніпропетровській області про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення від 14 лютого 2020 року № 0004090504, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду Донецької області від 18 листопада 2019 року відкрито провадження у справі № 905/2030/19 про банкрутство Приватного акціонерного товариства «Геркулес» (далі – ПрАТ «Геркулес»).

У червні 2020 року ПрАТ «Геркулес» звернулося з позовом у межах цієї справи до Головного управління Державної податкової служби у Дніпропетровській області (далі – ГУ ДПС) про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення від 14 лютого 2020 року № 0004090504.

Відмовляючи у відкритті провадження за цим позовом, суди попередніх інстанцій суди вказали на те, що позовні вимоги ПрАТ «Геркулес» до ГУ ДПС не містять ознак предметної та суб'єктної юрисдикції господарського суду, не відповідають визначеному частиною другою статті 7 Кодексу України з процедур банкрутства (далі – КУзПБ) переліку спорів, які підлягають вирішенню в межах справи про банкрутство, стороною в яких є боржник, та відносяться до юрисдикції адміністративного суду. При цьому вимога про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення є немайновою, тобто такою, що не підлягає вартісній оцінці, у зв'язку із чим відсутні правові підстави стверджувати, що на позовні вимоги у цій справі поширюються положення щодо належності спорів, стороною в яких є боржник у справі про банкрутство.

ОЦІНКА СУДУ

У пункті 8 частини першої статті 20 ГПК України закріплена спеціальна юридична норма, відповідно до якої до справ, що належать до юрисдикції господарських судів, входять справи про банкрутство та справи у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, зокрема, справи у спорах про визнання недійсними будь-яких правочинів (договорів), укладених боржником; <...> за винятком спорів про визначення та сплату (стягнення) грошових зобов'язань (податкового боргу), визначених відповідно до ПК України, а також спорів про визнання недійсними правочинів за позовом контролюючого органу на виконання його повноважень, визначених ПК України.

Відповідно до частини другої статті 7 КУзПБ господарський суд, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, в межах цієї справи вирішує всі майнові спори, стороною в яких є боржник; спори з позовними вимогами до боржника та щодо його майна; спори про визнання недійсними результатів аукціону; спори про визнання недійсними будь-яких правочинів, укладених боржником; спори про повернення (витребування) майна боржника або відшкодування його вартості відповідно; спори про стягнення заробітної плати; спори про поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника; спори щодо інших вимог до боржника.

Отже, статтею 7 КУзПБ як процесуальним законом змінено юрисдикцію розгляду ряду спорів фізичних осіб – боржників щодо їх майна, які раніше розглядалися у цивільних судах, а також віднесено до господарської юрисдикції ряд інших спорів юридичних осіб, які стосуються майна боржника (юридичної чи фізичної особи), зокрема й тих, які виникають з кредиторами – контролюючими органами щодо сплати податків та зборів.

Процедура стягнення (погашення) податкового боргу може регулюватися ПК України та іншими нормативними актами.

Зокрема, ПК України не регулює питання погашення податкових зобов'язань або стягнення податкового боргу з осіб, на яких поширюються судові процедури, визначені КУзПБ, з банків, на які поширюються норми Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», проведення комплексних перевірок з метою виявлення фінансових рахунків та погашення зобов'язань зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (крім особливостей функціонування єдиного рахунку, подання звітності щодо суми нарахованого єдиного внеску), зборів на обов'язкове державне пенсійне страхування з окремих видів господарських операцій (пункт 1.3 статті 1 ПК України).

Отже, вимога особи, щодо якої порушено справу про банкрутство, про визнання протиправним та скасування податкового повідомлення-рішення як майновий спір боржника, підлягає розгляду в межах провадження у справі про банкрутство з визначенням юрисдикційності розгляду такого спору господарському суду.

Ініціювання поза справою про банкрутство, у межах якої суд розглядає спори про розмір грошових вимог до боржника, ще однієї справи в суді іншої юрисдикції стосовно наявності (відсутності) податкового боргу, визначеного у податковому повідомленні-рішенні, є неефективним як для захисту прав кредитора, так і для захисту прав боржника. Одночасний розгляд в судах різної юрисдикції спорів, судові рішення у яких впливають на визначення розміру грошових вимог до боржника, може зумовлювати необхідність зупинення провадження у справі про банкрутство цього боржника, що прямо забороняє КУзПБ. Крім того, такий одночасний розгляд може ускладнити формування реєстру вимог кредиторів через необхідність перегляду за нововиявленими обставинами у справі про банкрутство відповідних судових рішень про результат розгляду спірних вимог кредитора. Саме тому процедура розгляду спору щодо оскарження податкового повідомлення-рішення є ефективним способом захисту прав боржника у спорі з уповноваженим державою органом щодо

розміру спірної заборгованості такого органу та здійснюється у межах процедури банкрутства відповідного боржника.

КУзПБ та ГПК України є нормативними актами рівної юридичної сили – процесуальними законами, які мають визначену законодавцем сферу правового регулювання. Отже, у випадку колізії норм між статтею 7 КУзПБ та статтею 20 ГПК України повинні застосовуватися ті процесуальні норми, які прийняті пізніше. Відтак у правовідносинах щодо визначення розміру податкових зобов'язань боржника у справі про банкрутство шляхом оскарження рішення податкового органу з 21 жовтня 2019 року підлягають застосуванню положення статті 7 КУзПБ, які визначають юрисдикцію розгляду таких спорів у межах провадження у справі про банкрутство у господарському судочинстві.

З прийняттям КУзПБ законодавець відніс до юрисдикції господарського суду у справі про банкрутство як розгляд спорів боржника з конкурсними кредиторами, так і розгляд його спорів з поточними кредиторами (частина друга статті 7, абзац третьої частини восьмої статті 45 КУзПБ), на відміну від попереднього регулювання Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» та процесуальними кодексами.

З огляду на обставини здійснення щодо позивача – платника податків провадження у справі про банкрутство підвідомчість цього спору, який виник після 21 жовтня 2019 року, слід визначати із застосуванням положень статті 7 КУзПБ як закону, що прийнятий пізніше, та якими розгляд такого спору віднесено до юрисдикції господарського суду, який здійснює провадження у справі про банкрутство ПрАТ «Геркулес».

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 21 вересня 2021 року у справі № 905/2030/19 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100359355>.

5. Справи, прийняті до провадження Великою Палатою Верховного Суду

1. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 1 вересня 2021 року.

Справа № 910/5179/20 (провадження № 12-38гс21).

Сторони: ОСОБА_1 до ОСББ «Квартет, 16-В» про визнання недійсними та скасування рішень.

Суддя-доповідач: Катеринчук Л. Й.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду; виключна правова проблема.

Опис: На думку КГС ВС, виключну правову проблему становить питання щодо визначення предметної юрисдикції у спорах між фізичними особами – співвласниками багатоквартирного будинку та ОСББ щодо визнання недійсними рішень зборів співвласників ОСББ з будь-яких питань їх порядку денного із необхідністю відступу від висновку КЦС ВС у постанові від 14 липня 2020 року

у справі № 466/8748/16-ц про розгляд аналогічного із цією справою спору за предметним критерієм у порядку цивільного судочинства.

2. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 2 вересня 2021 року.

Справа № 916/214/20 (провадження № 12-40гс21).

Сторони: КУ «Одесреклама» до ОСББ «Шестая жемчужина» про зобов'язання вчинити певні дії та за зустрічним позовом ОСББ до КУ «Одесреклама» про стягнення суми за завдану матеріальну шкоду.

Суддя-доповідач: Рогач Л. І.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КГС ВС, у судовій практиці відбувається неоднакове застосування судами норм Закону України «Про рекламу», Типових правил розміщення зовнішньої реклами, Правил розміщення зовнішньої реклами в місті Одесі в частині компетенції органів місцевого самоврядування у контролі за дотриманням законодавства України про розміщення зовнішньої реклами.

3. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 2 вересня 2021 року.

Справа № 910/11820/20 (провадження № 12-47гс21).

Сторони: ТОВ «Гудвеллі Україна» до Офісу великих платників податків ДПС України, ГУ ДКСУ у м. Києві про стягнення збитків.

Суддя-доповідач: Рогач Л. І.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КГС ВС, у цій справі необхідно вирішити правову проблему щодо можливості стягнення збитків у вигляді витрат на правову допомогу адвоката, що понесені у позасудовому врегулюванні спору.

4. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 8 вересня 2021 року.

Справа № 910/11552/20 (провадження № 12-44гс21).

Сторони: ТОВ «Торговий дім «Насіння» до ТОВ «Дюпон Україна» про визнання виконавчого напису таким, що не підлягає виконанню.

Суддя-доповідач: Власов Ю. Л.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КГС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку КАС ВС, викладеного у постанові від 10 червня 2021 року у справі № 380/5217/20 щодо неможливості зупинення продажу майна на аукціоні у процедурі виконавчого провадження шляхом застосування заходів забезпечення позову.

5. Суд, який направив справу: КАС ВС.

Дата прийняття ухвали: 9 вересня 2021 року.

Справа № 825/997/17 (провадження № 11-281апп21).

Сторони: ОСОБА_1 до Військової частини А1710 про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити певні дії.

Суддя-доповідач: Анцупова Т. О.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України.

Опис: На думку КАС ВС, існує необхідність відступити від правового висновку, викладеного у постановках ВСУ, відповідно до якого щомісячна додаткова грошова винагорода, яка передбачена постановою КМУ від 22 вересня 2010 року № 889 «Питання грошового забезпечення окремих категорій військовослужбовців Збройних Сил, Державної прикордонної служби, Національної гвардії, Служби зовнішньої розвідки та осіб начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту Державної служби з надзвичайних ситуацій», має тимчасовий характер, її розмір не є фіксованим, а виплата не є щомісячною, тому вона не включається до складу грошового забезпечення, з якого обчислюється одноразова грошова допомога при звільненні з військової служби.

6. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 14 вересня 2021 року.

Справа №750/3192/14 (провадження №12-49гс21).

Сторони: ОСОБА_1 до АО «Чернігівська обласна колегія адвокатів» про визнання незаконними та скасування рішень, зобов'язання вчинити дії, стягнення завданої шкоди.

Суддя-доповідач: Ткач І. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КГС ВС, справа містить виключну правову проблему щодо визначення меж втручання держави у внутрішні відносини адвокатського об'єднання.

7. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 14 вересня 2021 року.

Справа № 910/6939/20 (провадження № 12-45гс21).

Сторони: ТОВ «ФК «Скай» до ПАТ «Дельта Банк», ФГВФО, НБУ за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідачів – ТОВ «Дебтекс Україна», АТ «Державний експортно-імпорتنний банк України» про визнання договору укладеним, визнання протиправним та скасування рішень.

Суддя-доповідач: Пільков К. М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КГС ВС, виключну правову проблему становить питання, чи існує у сторін договору за встановлених обставин у цій справі можливість відмовитися від укладення договору та його оформлення, що впливає на вибір способу захисту

та оцінку його правильності й ефективності. Також виключна правова проблема вбачається в питанні правильного застосування пункту 7 частини другої статті 46 ЗУ «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», з урахуванням наявності суперечностей інших норм матеріального права, що є рівнозначними за своєю юридичною силою, зокрема, статей 17, 50 ЗУ «Про заставу», статті 586 ЦК України, частини шостої статті 39, статей 51, 52 ЗУ «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»; крім того, однозначно має бути визначений статус НБУ в спірних правовідносинах з огляду на положення частини сьомої статті 3 ЗУ «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб».

8. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 14 вересня 2021 року.

Справа № 910/6355/20 (провадження № 12-41гс21).

Сторони: ТОВ в особі Арбітражної керуючої до Міністерства юстиції України та Державної казначейської служби України про відшкодування збитків.

Суддя-доповідач: Пільков К. М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду та Верховного Суду України.

Опис: КГС ВС вважає за необхідне відступити від правових висновків ВСУ та КЦС, відповідно до яких належним доказом неправомірності дій (бездіяльності) державного виконавця є відповідне рішення суду, яке буде мати преюдиційне значення для справи про відшкодування збитків.

9. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 15 вересня 2021 року.

Справа № 905/902/20 (провадження № 12-52гс21).

Сторони: КП «Центр поводження з тваринами» до ТОВ «ТРК «Україна» про захист ділової репутації, спростування недостовірної інформації, стягнення упущеної вигоди та моральної шкоди.

Суддя-доповідач: Рогач Л. І.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КГС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку КГС та КЦС ВС, відповідно до якого наданий позивачем до суду на підтвердження обставини поширення спірної інформації портативний носій інформації з відеофайлом, що містить запис передачі зі спірною інформацією, отриманий позивачем шляхом копіювання з мережі Інтернет, не є належним доказом поширення спірної інформації в етері телеканалу, а таким доказом відповідно до змісту частин четвертої та п'ятої статті 48 та частини п'ятої статті 64 ЗУ «Про телебачення і радіомовлення» є лише оригінал запису передачі, що містить спірну інформацію, та/або отримана позивачем у порядку частини п'ятої статті 64 зазначеного Закону копія запису такої передачі.

10. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 15 вересня 2021 року.

Справа № 910/5201/19 (провадження № 12-37гс21).

Сторони: заступник прокурора міста Києва в інтересах держави до Київської міської ради, треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору на стороні відповідача: Товариство з обмеженою відповідальністю «Енерджі-ВМ», ОСОБА_1, про визнання незаконним та скасування рішення.

Суддя-доповідач: Власов Ю. Л.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: КГС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку ВП ВС, викладеного у постанові від 1 червня 2021 року у справі № 925/929/19, про наявність повноважень у органів Держгеокадастру на звернення до суду з позовами щодо земель усіх категорій і форм власності.

11. Суд, який направив справу: КАС ВС.

Дата прийняття ухвали: 15 вересня 2021 року.

Справа № 520/2098/19 (провадження № 11-325апп21).

Сторони: ОСОБА_1 до Харківського обласного військового комісаріату про визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання вчинити певні дії.

Суддя-доповідач: Прокопенко О. Б.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: КАС ВС вважає, що виключна правова проблема полягає у з'ясуванні питання про те, чи підлягають застосуванню судами у період чинності постанови КМУ від 21 лютого 2018 року № 103 «Про перерахунок пенсій особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб» норми цієї постанови, які не відповідають правовому акту вищої юридичної сили, чи все ж таки ЗУ «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

12. Суд, який направив справу: КЦС ВС.

Дата прийняття ухвали: 28 вересня 2021 року.

Справа № 761/28949/17 (провадження № 14-148цс21).

Сторони: ОСОБА_1 до ФГВФО про захист прав споживача фінансових послуг, стягнення коштів.

Суддя-доповідач: Ситнік О. М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: На думку КЦС ВС, існує необхідність відступити від правового висновку ВП ВС, викладеного у постанові від 20 березня 2019 року у справі № 761/26293/16-ц, відповідно до якого спір про захист прав споживачів фінансових послуг підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства. На думку КЦС ВС, вимоги про стягнення

пені за прострочення зобов'язання на підставі частини п'ятої статті 10 ЗУ «Про захист прав споживачів» мають розглядатися за правилами тієї юрисдикції, за правилами якої підлягає розгляду основний спір.

13. Суд, який направив справу: КАС ВС.

Дата прийняття ухвали: 6 жовтня 2021 року.

Справа № 420/2411/19 (провадження № 11-422апп21).

Сторони: ПП компанії «ФЛАЙ СЕРВІС» до держави України в особі ДКСУ про стягнення коштів.

Суддя-доповідач: Анцупова Т. О.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КАС ВС, виключна правова проблема полягає у вирішенні питання, чи може бути застосована частина друга статті 625 ЦК України до спірних правовідносин в аспекті стягнення на користь позивача компенсації інфляційних втрат, спричинених тривалим невиконанням остаточного судового рішення Державною казначейською службою України, а також із настанням якої події пов'язаний початок перебігу прострочення виконання рішення суду Державною казначейською службою України, що може мати наслідком виникнення права у стягувача на одержання 3 % річних згідно із частиною четвертою статті 3 ЗУ «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень».

14. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 6 жовтня 2021 року

Справа № 905/857/19 (провадження № 12-56гс21)

Сторони: ОСОБА_1 до ПАТ «ДТЕК Шахта Комсомолець Донбасу» про стягнення заробітної плати, грошової компенсації за невикористані дні щорічної відпустки.

Суддя-доповідач: Ткач І. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: На думку КГС ВС, існує необхідність відступити від правового висновку, викладеного в постанові ОП КЦС ВС від 10 жовтня 2019 року у справі № 243/2071/18, відповідно до якого відсутні підстави для стягнення з відповідача-роботодавця (виробничі потужності якого знаходяться на території проведення АТО) заборгованості із заробітної плати.

15. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 12 жовтня 2021 року.

Справа № 904/2104/19 (провадження № 12-57гс21).

Сторони: Північний інвестиційний банк (Nordic Investment Bank) до ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат» про визнання грошових вимог.

Суддя-доповідач: Катеринчук Л. Й.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КГС ВС, вбачається існування правової проблеми щодо застосування положень статті 14 ЗУ «Про міжнародне приватне право» за наявності імперативних приписів частини четвертої статті 559 ЦК України про припинення поруки по закінченню шести місяців з дня настання строку виконання основного зобов'язання та чи поширюються на спірні правовідносини приписи статті 8 ЗУ «Про міжнародне приватне право» при виборі норми права іноземної держави під час розгляду спірних кредиторських вимог банку-нерезидента України, заявлених у справу про банкрутство боржника-резидента.

16. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 12 жовтня 2021 року.

Справа № 923/196/20 (провадження № 12-58гс21).

Сторони: Лазурненська селищна рада Скадовського району Херсонської області до ТОВ «Табіті» про визнання недійсним договору купівлі-продажу та застосування наслідків недійсності.

Суддя-доповідач: Катеринчук Л. Й.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КГС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку, викладеного в постанові КАС ВС від 10 липня 2018 року у справі № 727/9360/17, відповідно до якого наявність в особи зареєстрованого права власності на об'єкт незавершеного будівництва надає такій особі право отримати в користування або придбати земельну ділянку без проведення земельних торгів.

17. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 12 жовтня 2021 року.

Справа № 910/16579/20 (провадження № 12-60гс21).

Сторони: АТ «Райффайзен Банк Аваль» до АТ «Перший Український Міжнародний Банк» та ПАТ «Завод малогабаритних трансформаторів» про визнання договору про відступлення права вимоги недійсним.

Суддя-доповідач: Катеринчук Л. Й.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КГС ВС, виключна правова проблема полягає у вирішенні питання щодо можливості застосування положень статей 3, 13, 215, 234 ЦК України при вирішенні питання про визнання недійсним договору як фраздаторного, якщо такий правочин вчинено не безпосередньо самим боржником, а через дочірню компанію (зацікавлену особу) боржника та з повним фінансуванням такого правочину самим боржником.

18. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 21 жовтня 2021 року.

Справа № 910/9627/20 (провадження № 12-59гс21).

Сторони: АТ «ДТЕК Західенерго» до ПАТ «Національна енергетична компанія «Укренерго» про зобов'язання вчинити дії.

Суддя-доповідач: Пільков К. М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КГС ВС, виключна правова проблема полягає у вирішенні питання щодо необхідності застосування актів законодавства ЄС у правовідносинах зі здійснення нарахування плати за послуги з передачі експортованих обсягів електроенергії (частина одинадцята статті 2 ЗУ «Про ринок електричної енергії»; щодо правового статусу повідомлень, які містяться в листах Секретаріату Енергетичного Співтовариства та обов'язковості його висновку, що «встановлення плати за передачу електричної енергії та за диспетчерське (оперативно-технологічне) управління суперечить положенням статті 41 Договору про заснування Енергетичного Співтовариства»).

6. Справи, повернуті Великою Палатою Верховного Суду на розгляд касаційних судів

1. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 8 вересня 2021 року.

Справа № 916/3445/19 (провадження № 12-46гс21).

Сторони / предмет: КУ «Одесреклама» Одеської міської ради до Обслуговуючого кооперативу «Жемчужина Італьянського Бульвара» про зобов'язання вчинити певні дії.

Суддя-доповідач: Ткач І. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КГС ВС, існує необхідність вирішення виключної правової проблеми щодо застосування частини п'ятої статті 130 ГПК України при закритому провадженні у справі та її направленні до суду за встановленою юрисдикцією.

Позиція ВП ВС: КГС ВС у ситуації, що склалася, вправі самостійно визначитися із застосуванням норм процесуального права, пов'язаних із переглядом ухваленої у цій справі постанови суду апеляційної інстанції, що частково оскаржується відповідачем.

2. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 8 вересня 2021 року.

Справа № 922/3322/20 (провадження № 12-43гс21)

Сторони: керівник Дергачівської місцевої прокуратури Харківської області, в інтересах держави до Державної служби геології та надр України, ТОВ «Нафтогазенергопром» про визнання незаконним та скасування протоколу проведення аукціону, визнання недійсним договору купівлі-продажу спеціального дозволу на користування надрами та угоди про умови користування надрами.

Суддя-доповідач: Ткач І. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: порушення правил предметної чи суб'єктної юрисдикції.

Опис: На думку КГС ВС, існує необхідність визначення юрисдикції спору за позовом прокурора щодо визнання недійсним (протиправним) та/або скасування спеціального дозволу на користування надрами як документу, який засвідчує право надрокористувача на користування надрами у межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, а також похідні вимоги, в тому числі вимоги про визнання недійсним договору купівлі-продажу такого дозволу.

Позиція ВП ВС: оскаржуючи судові рішення з підстав порушення судами правил юрисдикції, прокурор не обґрунтував порушення судом правил предметної чи суб'єктної юрисдикції наявністю судових рішень ВС у складі колегії суддів (палати, об'єднаної палати) іншого касаційного суду у справі з подібною підставою та предметом позову у подібних правовідносинах, як це визначено в пункті 2 частині 6 статті 302 ГПК України.

3. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 8 вересня 2021 року.

Справа № 916/1526/20 (провадження № 12-42гс21).

Сторони: ТОВ «Агрофірма «Дністровська» до ТОВ «Мрія-Катранка» про визнання банкрутом.

Суддя-доповідач: Власов Ю. Л.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КГС ВС, виключну правову проблему становить необхідність судового тлумачення норм закону щодо визначення такої підстави перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами, як визнання нечинним того судового рішення, яке було підставою для ухвалення судового рішення, що підлягає такому перегляду.

Позиція ВП ВС: КГС ВС не зробив посилання на конкретні справи або їх кількісні показники, які б свідчили про те, що суди сформували різну правову практику при вирішенні справ з подібними правовідносинами. Окрім того, на розгляд ВП ВС у цій справі передані питання, які можуть бути вирішені КГС ВС як належним судом.

4. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 14 вересня 2021 року.

Справа № 914/1569/20 (провадження № 12-51гс21)

Суддя-доповідач: Пільков К. М.

Сторони: ТОВ «Роберт Бош» до ТОВ «Слім Дизайн» про заборону використовувати знак для товарів і послуг «BOSCH» та заборону імпорту та продажу товарів із нанесеним знаком для товарів і послуг «BOSCH».

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: На думку КГС ВС, існує необхідність відступити від правового висновку ВП ВС, викладеного у постанові від 18 травня 2021 року у справі № 914/1570/20, щодо тотожності заходів забезпечення позову.

Позиція ВП ВС: КГС ВС в ухвалі не зазначила, від висновку про застосування якої саме норми права, викладеного у постанові від 18 травня 2021 року у справі № 914/1570/20, необхідно відступити. В ухвалі про передачу містяться посилання на положення частини другої статті 432 ЦК України, однак ВП ВС не викладала окремих висновків про застосування цієї норму під час розгляду вказаної справи.

5. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 14 вересня 2021 року.

Справа № 922/3059/16 (провадження № 12-39гс21).

Сторони: ТОВ «Спектр-Агро» до ФОП Довженка О.С. про визнання банкрутом.

Суддя-доповідач: Пільков К.М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КГС ВС, виключну правову проблему становить невизначеність законодавчого регулювання питання щодо оборотоздатності корпоративних прав фермерського господарства, а саме можливості виділення та продажу частки корпоративних прав фермерського господарства в примусовому порядку.

Позиція ВП ВС: КГС ВС не виклав правову проблему, яка б потребувала узгодження висновків ВС, зроблених за результатами розгляду справ судами різних юрисдикцій, відсутні також і посилання суду касаційної інстанції на справи, у яких виникає проблема правозастосування, їх кількісні показники, які б свідчили про їх непоодинокий характер, посилання на те, що судами було сформовано різну правову позицію при вирішенні справ у подібних правовідносинах.

6. Суд, який направив справу: КЦС ВС.

Дата прийняття ухвали: 22 вересня 2021 року.

Справа № 209/2032/14-ц (провадження № 14-145цс21).

Сторони: АТ «Комерційний банк «Приватбанк» до ОСОБА_1, треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору: ОСОБА_2, ОСОБА_3, про виселення із зняттям з реєстрації.

Суддя-доповідач: Ситнік О. М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду та Верховного Суду України.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку ВСУ та ВП ВС шляхом уточнення цих висновків щодо непоширення гарантій, передбачених частиною другою статті 109 ЖК Української РСР, на осіб, які підлягають виселенню з предмета іпотеки, придбаного не за рахунок кредитних коштів, і які мають у власності інший (інші) об'єкт житлової нерухомості, яким вони мають право безперешкодно користуватись, та вказівки про те, що у випадку наявності у особи, яка підлягає виселенню з іпотечного майна, у власності декількох об'єктів житлової нерухомості

суд у судовому рішенні зазначає житлові приміщення, в яких особа має право і можливість проживати після виселення з іпотечного житла.

Позиція ВП ВС: висновки ВСУ та ВП ВС, від яких КЦС ВС просить відступити (конкретизувати), зроблені не у подібних правовідносинах, з іншими фактичними обставинами справ.

7. Суд, який направив справу: КГС ВС.

Дата прийняття ухвали: 26 жовтня 2021 року.

Справа № 908/2587/20 (провадження № 12-62гс21).

Сторони: ТОВ «Лідер» до Держави в особі Запорізької РДА Запорізької області про стягнення збитків на суму 30 577 988,42 грн.

Суддя-доповідач: Катеринчук Л. Й.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: порушення правил предметної чи суб'єктної юрисдикції.

Опис: визначення юрисдикції спору щодо стягнення з держави збитків, завданих суб'єкту господарювання внаслідок запровадження карантинних обмежень та реквізиції тварин за рішенням органу державної влади.

Позиція ВП ВС: ВП ВС неодноразово визначала юрисдикцію розгляду спорів про стягнення завданих державою збитків як таких, що є приватноправовими та підлягають розгляду в судах цивільної або господарської юрисдикції (в залежності від суб'єктного складу сторін), якщо така вимога не пов'язана з позовною вимогою про визнання протиправними дій суб'єкта владних повноважень.

8. Суд, який направив справу: КЦС ВС.

Дата прийняття ухвали: 28 вересня 2021 року.

Справа № 2-1069/11 (провадження № 14-147цс21).

Сторони: ОСОБА_1, заінтересовані особи: ПАТ «Перший український міжнародний банк», ОСОБА_2, приватний виконавець виконавчого округу м. Києва Солонько М. М., про заміну сторони (стягувача) у виконавчому провадженні.

Суддя-доповідач: Штелик С. П.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від правових висновків, викладених у постанові КГС ВС щодо можливості заміни стягувача у виконавчому провадженні на фізичну особу (юридичну особу), яка не є спеціальним суб'єктом, що наділена правом надавати фінансові послуги.

Позиція ВП ВС: КЦС ВС не навів обґрунтованих мотивів відступу від правового висновку щодо застосування норм права, викладеного в постанові КГС ВС.

9. Суд, який направив справу: КЦС ВС.

Дата прийняття ухвали: 28 вересня 2021 року.

Справа № 308/10255/17 (провадження № 14-132цс21).

Сторони: ОСОБА_1 до Ужгородської міської ради, треті особи: Управління містобудування та архітектури Ужгородської міської ради, Ужгородська місьцева

прокуратура, Управління Державної казначейської служби України у м. Ужгороді Закарпатської області, про відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями (діями) органу місцевого самоврядування.

Суддя-доповідач: Ситнік О. М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: КЦС ВС вважає, що виключна правова проблема в цій справі пов'язана з: визначенням правової кваліфікації спірних правовідносин, з'ясуванням відмінностей між ними; вирішенням питання, чи можна вважати рішення міської ради або дії замовника будівництва багатоквартирних будинків такими, які перебувають у прямому безпосередньому причинно-наслідковому зв'язку зі знеціненням житлового будинку; встановленням відповідальності держави (органу місцевого самоврядування) у разі визнання незаконним і скасування його акта у спірних правовідносинах.

Позиція ВП ВС: питання, пов'язані з кваліфікацією спірних правовідносин, встановленням причинно-наслідкового зв'язку між рішеннями міської ради або діями замовника будівництва багатоквартирних будинків і знеціненням житлового будинку та встановленням відповідальності держави (органу місцевого самоврядування) у кожному окремому випадку не є питаннями, пов'язаними із застосуванням норм права, оскільки їх вирішення залежить виключно від встановлення судами фактичних обставин конкретної справи.

10. Суд, який направив справу: КЦС ВС.

Дата прийняття ухвали: 28 вересня 2021 року.

Справа № 210/2314/20 (провадження № 14-131цс21).

Сторони: ПАТ «Фідобанк» до ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_2, треті особи: ОСОБА_4, ФГВФО, про стягнення заборгованості в порядку застосування наслідків недійсності нікчемного правочину.

Суддя-доповідач: Ситнік О. М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку ВП ВС, викладеного у постанові від 20 червня 2018 року у справі № 755/7957/16-ц, у якому ВП ВС процитувала висновок ВССУ, що банківська операція з перерахування грошових коштів не є правочином, а тому не може бути визнана недійсною (нікчемною).

Позиція ВП ВС: ВП ВС не робила власного висновку, а навела висновки суду апеляційної інстанції, з якими погодився ВССУ та лише зробила висновок про відсутність підстав для перегляду судових рішень у вказаній справі з посиланням на те, що правовідносини в цій справі та у справах, наведених як приклад неоднакового застосування норм матеріального права, не є подібними.

11. Суд, який направив справу: ККС ВС.

Дата прийняття ухвали: 6 жовтня 2021 року.

Справа № 554/690/17 (провадження № 13-181кц21).

Суддя-доповідач: Григор'єва І. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку ККС ВС, виключну правову проблему становить питання застосування положень ч. 1 ст. 403 КПК, зокрема і щодо дій суду апеляційної інстанції у разі відмови прокурора від своєї скарги після завершення судових дебатів.

Позиція ВП ВС: в ухвалі ККС ВС не сформульовано, у чому полягає виключність правової проблеми, і не наведено обґрунтування неможливості її вирішення колегією суддів під час касаційного перегляду. Крім того, в ухвалі не зазначено жодного прикладу різного підходу у правозастосуванні частини першої статті 403 КПК України судом при здійсненні правосуддя.

Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за період із 01.09.2021 по 31.10.2021 / упоряд. департамент аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду / Відпов. за вип.: суддя ВП ВС Л. І. Рогач. Київ, 2021. Вип. 30. – 38 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Великої Палати. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua